

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ НА ФОРМУВАННЯ КРИМІНОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В 1943-1945 РОКАХ.

Терещенко Ю. В.

Досліджується вплив військовослужбовців Червоної армії на формування криміногенної ситуації на звільненій території УРСР в 1943-1945 роках. Зазначається, що значну кількість кримінальних проявів було вчинено військовослужбовцями, які брали участь у боях на території країн Західної Європи і прямували до місць дислокації своїх військових частин через територію України. З'ясовуються перешкоди у встановленні військовослужбовців, які вчиняли злочини, та притягненні їх до відповідальності.

Ключові слова: Червона армія, криміногенна ситуація, дезертирство, пограбування.

Исследуется влияние военнослужащих Красной армии на формирование криминогенной ситуации на освобожденной территории УССР в 1943-1945 годах. Отмечается, что значительное количество уголовных проявлений было совершено военнослужащими, которые принимали участие в боях на территории стран Западной Европы и направлялись к местам дислокации своих воинских частей через территорию Украины. Выясняются препятствия в установлении военнослужащих, которые совершали преступления, и привлечении их к ответственности.

Ключевые слова: Красная армия, криминогенная ситуация, дезертирство, грабежи.

The influence of the servicemen of the Red Army on the formation of a criminal situation on the liberated territory of the USSR in 1943-1945 is investigated. It is noted that a significant number of criminal manifestations were committed by servicemen who participated in battles in the territory of Western European countries and were sent to places of deployment of their military units through the territory of Ukraine. Objectives are found in the establishment of servicemen who committed crimes and bringing them to justice.

Key words: Red Army, crime situation, desertion, robbery.

Аналіз історичних досліджень Другої світової війни, зокрема подій, які розгорталися на території України, доступних широкому загалу громадськості свідчить про акцентування уваги дослідників на загальноісторичних проблемах - воєнних, політичних, економічних. Водночас окремі аспекти, що висвітлюють життя пересічних громадян, які не брали безпосередньої участі в бойових діях в екстремальних умовах воєнного та повоєнного періоду, продовжують залишатися малодослідженими.

Прихильність багатьох дослідників до сформованих за радянських часів схем та стереотипів, наявність значного масиву документів, доступ до яких за часів СРСР був обмежений або повністю закритий, тривале панування ідеології, яка виключала застосування альтернативних поглядів на події Другої світової війни суттєво ускладнило здійснення наукових розробок у напрямі всебічного і об'єктивного відображення тогочасних подій. Як наслі-

док, у радянській історіографії та історіографії більшості пострадянських країн ці події висвітлюються як священна війна радянського народу проти фашистських загарбників із масовим виявленням мужності і героїзму, благородства й прагнення до перемоги над ворогом навіть ціною самопожертви.

Метою цієї статті є дослідження впливу військовослужбовців Червоної армії на формування криміногенної ситуації на звільненій території УРСР. Слід зауважити, що в роботах дослідників історії органів внутрішніх справ (І.О. Андрухів, І.Г. Білас, В.В. Ковалик, Я.Ю. Кондратьєв, П.П. Михайленко, А.П. Тимченко, А.С. Чайковський, А.Є. Шевченко) ця тема не знайшла висвітлення. У публікаціях про діяльність органів НКВС та міліції на звільненій від ворога території України у період 1943-1945 року відомості про кількість злочинів, учинених військовослужбовцями, не наводяться. Інформацію за окремими показниками щодо структури осіб, причетних до вчинення окремих видів злочинів за окремі роки цього періоду, наведено лише в монографії Ю.Ф. Кравченка «Міліція України». Так аналіз розкритих злочинів окремих категорій за 1943 р. засвідчив, що 56 % розбоїв і грабежів скоїли дезертири з армії і виробництва оборонної промисловості та військовослужбовці. Близько 5 % розбоїв і 3 % грабежів було скоєно інвалідами війни [1, с. 70] У роки війни 75 % крадіжок на транспорті скоювали особи, раніше не судимі, у тому числі: працівники транспорту - 14 %, військовослужбовці - 3,5 %, неповнолітні - 18,5 %. Серед осіб, притягнутих до відповідальності за хуліганство у 1943 р., переважали: робітнича молодь у великих промислових центрах - 40 %; злочинці-рецидивісти, які працювали на виробництві, - 20 %; військовослужбовці - 15 %; інваліди війни - 15 %; учні ремісничих училищ та інших навчальних закладів - 10 % [1. С. 71]

Зрозуміло, що наведені дані не можуть у повному обсязі охарактеризувати ступінь впливу військовослужбовців на формування оперативної обстановки, адже значна кількість протиправних проявів, учинених військовими на звільненій території, не обліковувалася.

Ведення бойових дій у будь-якому випадку супроводжується спричиненням страждань та загибеллю мирного населення, однак умисні протиправні дії військовослужбовців стосовно осіб, які не є військовослужбовцями ворожої армії на захопленій або звільненій території повинні кваліфікуватися відповідно до норм міжнародного (у першому випадку) або ж національного (у другому випадку) законодавства.

Свідчення про вчинення протиправних дій на звільненій території УРСР командирами і бійцями військових частин та з'єднань Червоної армії зустрічаються в досліджених автором архівних матеріалах вже з 1943 р. - практично одночасно з початком масового звільнення населених пунктів УРСР. Фіксація таких проявів збігається з відновленням діяльності органів НКВС на звільненій території. Так відновлення діяльності УНКВС по Чернігівській обл. розпочалося 7 вересня 1943 р., коли начальник УНКВС Аксенов прибув до першого

визволеного населеного пункту області - міста Короп. Ним зразу ж було встановлено ділові контакти з головою виконкому обласної ради депутатів трудящих Костюченком, уповноваженим ЦК КП(б)У Топчієм, а пізніше із заступником секретаря ЦК КП(б)У Видвиченком щодо організації роботи з відновлення радянської влади на звільненій території.

У цей же час працівниками НКВС, які розгортали діяльність на звільненій території області були відмічені випадки свавілля з боку окремих військовослужбовців РСЧА, які заходили в будинки громадян, забирали цінні речі і продукти. Про ці факти керівництвом УНКВС було поінформовано військово-керівництво [2, арк. 85-89].

Станом на 21 вересня 1943 р. частинами Червоної армії від німецьких окупантів було звільнено 6 районів Дніпропетровської обл.: Межовський, Петропавлівський, Павлоградський, Васильківський, Юріївський, Покровський. У доповідній записці начальника УНКВС по Дніпропетровській обл. Седова від 21 вересня 1943 р. № 03 окремим розділом висвітлювалися злочинні дії окремих бійців і офіцерів, які дискредитували Червону армію. Зокрема зазначалося, що при вступі частин окремі офіцери і бійці, користуючись заляканістю населення за час окупації, учиняють різні злочинні дії, які дискредитують Червону армію. Так у селах Петропавлівка, Дмитріївка і Ново-Підгороднє незаконно, без будь-якого оформлення і нарядів забирали в колгоспах і в населення велику рогату худобу, корів, овець. Старшина роти ПТР 94-го окремого батальйону 4-ї Гвардійської армії Баділо зняв з руки мешканця села Петропавлівка Андреева наручний годинник іноземного виробництва. Командир цієї ж роти намагався відняти наручний годинник іноземного виробництва в громадянина Макаренка. Водій резерву 4-ї Гвардійської армії Горшков, перебуваючи в указаному вище селі, з'валтував громадянку Макаренку. Про всі зазначені факти начальником УНКВС по Дніпропетровській обл. було поінформовано начальника контррозвідки «СМЕРШ» 4-ї Гвардійської армії для вжиття заходів реагування [3, арк. 46-53].

Суттєвим був вплив на формування криміногенної ситуації з боку військовослужбовців і в інших областях. Так у доповіді про агентурно-оперативну роботу відділу карного розшуку Управління міліції НКВС Рівненської обл. за III квартал 1944 р. наводилися такі характерні приклади участі військовослужбовців у вчиненні злочинів. 9 серпня 1944 р. в село Вітасівка Дубненського р-ну Рівненської обл. на парокінній підводі прибула група з 4-х осіб, з яких один був одягнений у військову форму і озброєний автоматом. Зазначена група зайшла до будинка Демка В. і почала вимагати в нього самогону. Після розпивання самогону вони забрали в нього шмат шкіри, курку і поїхали до будинку Легкої В., де за її відсутності викрали різні носильні речі. Далі зайшли до її сусідки Габрошук А. і викрали в неї 2 ковдри. Після цього зайшли до будинку Бондарця Г. і стали вимагати в нього горілку, а отримавши відмову, почали забирати в нього поросся. Останній учинив опір грабіжникам, за що вини побили його, сина і дочку та, вчинивши стрілянину, утекли. Проведеними заходами встановлено трьох осіб - мешканців міста Дубно 1927-1929 року народження, поляків за національністю. При арешті грабіжників відібрані ними в громадян речі вилучено і повернуто потерпілим. Слідством встановлено, що четвертим грабіжником був лейтенант Червоної армії на ім'я Костянтин, який після вчинення грабежів зник [4, арк. 1].

Відмічалось, що значний вплив на динаміку крадіжок худоби справляють дезертири РСЧА, військовослужбовці і особи без певного виду занять. Так у ніч з 2 на 3 липня 1944 р. в с. Боярки Рівненського р-ну в громадянки Сотори О. було викрадено корову. У результаті проведених агентурно-оперативних заходів встановлено, що крадіжку учинили двоє військовослужбовців однієї з військових частин та п'ятеро мешканців м. Рівне без певного роду занять [4, арк. 2].

24 серпня 1944 р. на базарі в м. Дубно за кишенькову крадіжку грошей у громадянки Кробут Р. були затримані військовослужбовці Бобров 1913 р.н., та Наумов 1921 р.н. Під час особистого обшуку в Боброва виявлено чистий бланк військово-пересильного пункту м. Рівне, сфотографована печатка евакогоспітально № 2003, підроблена довідка про втрату ним особистих документів та підроблене направлення на лікування до зазначеного госпіталю. Проведеним розслідуванням встановлено, що Бобров і Наумов є дезертирами, які добиралися зі Львова до Рівного, учиняючи по дорозі крадіжки.

3 липня 1944 р. шляхом злому фанери у вікні квартири мешканця м. Рівне Витишкевича було вчинено крадіжку значної кількості носильних речей. Встановлено, що її учинили військовослужбовці Володін і Жуков [4, арк. 3].

У доповіді про агентурно-оперативну роботу відділу карного розшуку Управління міліції НКВС Рівненської обл. за IV квартал 1944 р. заступника начальника УНКВС по міліції Рівненської обл. майора міліції Токаря відзначалося зростання порівняно з попереднім кварталом числа розбоїв з убивствами, розбоїв без убивств та грабежів.

Аналіз найбільш небезпечних злочинів, за вчинення яких було встановлено осіб, що їх учинили, засвідчив, що грабежі, розбої і вбивства вчинялися переважно військовослужбовцями. Так з ії4 розкритих злочинів цих видів військовослужбовцями вчинено 10. Із 6 зареєстрованих убивств 5 вчинено військовослужбовцями, а ще одне - дезертирами. Військовослужбовцями було вчинено 1 розбій з убивством (усього зареєстровано 1) та 3 з 6 розбоїв, не пов'язаних з убивствами.

2 жовтня 1944 р. близько 21.00 на квартиру мешканця м. Рівне Корватя П. прийшли троє військовослужбовців. Один із них, у званні старшини, відрекомендувався співробітником особливого відділу НКВС і, погрожуючи пістолетом ТТ, почав вимагати в хазяїна гроші. Коли Корвать віддав йому 400 крб., військовослужбовець цим не задовольнився і провів обшук, під час якого виявив і відібрав ще 7380 крб. Після цього грабіжники наказали хазяїну вимкнути світло і не виходити до ранку з квартири та зникли. Про вчинення злочину до органів міліції потерпілий повідомив лише о 9.00 наступного дня. Завдяки вжитим заходам одного з грабіжників було впізнано і затримано на базарі. Ним виявився Пертов 1922 р. н., старший сержант 165 Червонопрапорної Седлецької стрілецької дивізії, кандидат у члени ВКП(б). У вчиненні злочину Петров зізнався та вказав на інших співучасників - Шаброва 1919 р. н., члена ВЛКСМ, військовослужбовця в/ч 97616, та Овсяннікова, 1914 р. н., безпартійного, червоноармійця в/ч 21140 [4, арк. 8].

У 1945 р. ситуація з учиненням злочинів військовослужбовцями на території Рівненської обл. ще більше загострилася. У III кварталі 1945 р. було зареєстровано 13 убивств, 1 розбій з убивством, 16 розбоїв без убивства та 16 грабежів.

В аналізі стану оперативної обстановки відзначалося, що однією з головних причин зростання числа злочинів зазначених видів є та обставина, що на території Рівнен-

ської обл. розквартировано велику кількість військових частин і окремі морально розкладені військовослужбовці вчиняють значну кількість злочинів. Так, з 32 розкритих у III кварталі 1945 р. вбивств, розбоїв і грабежів 18, або 55 %, учинено військовослужбовцями.

Із метою запобігання вчиненню злочинів військовослужбовцями та налагодження належного контакту при розкритті злочинів, учинених ними, УНКВС орієнтовано відділи контррозвідки «СМЕРШ» та військову прокуратуру. Однак ці та інші вжиті профілактичні заходи злочинність серед військовослужбовців не знизили [5, арк.40].

Як убачалося з даних про розкриття вбивств та матеріалів щодо нерозкритих убивств, більшість їх учиняється злочинним елементом із числа військовослужбовців, членами винищувальних батальйонів та іншими контингентами, які не підлягають агентурному обслуговуванню по лінії ВКР, що докорінно ускладнює роботу з розкриття цих злочинів. Як тільки оперативники виходили на якусь військову частину, їх дії припинялися. Офіційне інформування відділу контррозвідки «СМЕРШ» та військової прокуратури про вчинені злочини потребувало значного часу, унаслідок чого втрачався елемент оперативності і злочинці мали можливість знищити сліди і розтранжирити нагробоване майно. Злочини залишалися нерозкритими також через те, що деякі військові частини змінювали дислокацію. А якщо й вдавалося встановити особу злочинця, то вилучити й повернути потерпілим їхнє майно було практично неможливо.

Крім того, що на території області було розквартировано значне угруповання військ, багато військових частин пересувалися територією області із Заходу. Водночас багато злочинів учинялося військовослужбовцями цих частин на марші, унаслідок чого неможливо було встановити не тільки особу, яка вчинила злочин, але й номер військової частини, через це перспектив до їх розкриття практично не було. Наприклад, 10 серпня 1945 р. Дубнівському РВ УНКВС по Рівненській обл. стало відомо про те, що на хуторі Курцибань-Барковецький учинено вбивство громадянки Оржеховської А. Виїздом на місце події та проведеннями розслідування встановлено, що о 10.00 10 серпня шосейною дорогою, яка проходить через вказаний хутір, рухалася колона військових машин, завантажених худобою. Одна із цих машин із причепом зупинилася біля будинку Оржахівської. Сержант, який керував цією машиною, був п'яний і, зайшовши до її будинку, почав вимагати від хазяйки самогону. Коли вона відповіла, що самогонки в неї немає, водій витягнув револьвер і вистрілював у неї, але не влучив. Оржахівська почала втікати, тоді шофер обізвав її бандерівкою та нецензурною лайкою і тяжко поранив жінку. Після цього він сів у машину і поїхав, а Оржахівська через деякий час від отриманих поранень померла [5, арк. 41].

12 вересня 1945 р. в Ровенський РВ УНКВС з повідомленням про пограбування помешкання звернулася жителька села Покоси Цупол М. На місце ніхто з оперскладу не виїжджав, оскільки весь особовий склад був задіяний у селах на операціях по боротьбі з УПА, однак із пояснень потерпілої було з'ясовано, що близько 20.00 10 вересня, коли вона повернулася з польових робіт застала біля свого двору парокінного воза, на якому сиділи троє військовослужбовців, які попросили в неї поїсти. Поки вона готувала їжу, з поля повернулися її батько і чоловік. Військовослужбовці направили на них автомати. Після цього один із грабіжників залишився з хазяями, а двоє інших почали забирати речі. Навантаживши на воза майна майже на 9,5 тис. крб. вони поїхали в напрямку шосе Дубно-Рівне. Коли ж батько потерпілої здійняв галас і спробував переслідувати грабіжників, вони вистрілили в його бік. За даними РВ УНКВС пограбування вчинили військовослужбовці однієї з частин, яка рухалася в цей час із Німеччини.

17 вересня до цього ж райвідділу звернулася жителька с. Ставки Мельник Є. про те, що вдень 10 вересня четверо військовослужбовців учинили грабів, забравши в неї поросля. При цьому вони сказали, що для генерала потрібно двоє порослят. Грабіжники, які були озброєні гвинтівками, зникли на парокінній повозці військового зразка в напрямку Рівне - Клевань. Установити особи грабіжників і військовою частину не вдалося, оскільки з моменту вчинення злочину до подачі заяви пройшов тривалий час.

Такі випадки були непоодинокі. 27 липня 1945 р. в Олександрійський РВ УНКВС звернулася Ольшенюк В. із заявою про те, що напередодні до її будинку на автомашині під'їхала група військовослужбовців. Деякі з них зайшли до хліва, де застрелили свиню вагою до 8 пудів, яку завантажили на машину і поїхали в невідомому напрямку. У ніч проти 2 вересня 1945 р. в с. Кустань Олександрійського р-ну група військовослужбовців (7 чол.), озброєних ручним кулеметом, гвинтівками та автоматами, виламавши двері, проникли до будинку Кравчука С., де під загрозою зброї відібрали 9 предметів носильних речей. Після чого заборонили потерпілому до ранку виходити з хати і зникли в невідомому напрямку. Цією ж групою в цьому ж селі вчинено пограбування ще в трьох будинках: Кибалюк М., Кузьмич Л., Слевчук В. При цьому в будинку останньої грабіжники побили стіни і намагалися згвалтувати 10-річну дівчинку. Про ці факти Олександрійському РВ УНКВС стало відомо лише 5 вересня, через що виїзд на місце оперативної групи позитивних результатів щодо встановлення осіб, які вчинили вказані злочини, не дав [5, арк. 42].

10 вересня 1945 р. до Дубнівського РВ УНКВС надійшло повідомлення про спричинення тяжкого вогнестрільного поранення мешканцю с. Тараканове Дубнівського р-ну Столярчуку С., 1929 р. н. Виїздом на місце оперативної групи і проведенням розслідування встановлено, що цього дня Столярчук збирав врожай хліба на своїй земельній ділянці, що знаходиться в 30 м від шосейної дороги. У цей час по шосе в бік Тараканівської фортеці йшов озброєний військовослужбовець, який був у п'яному вигляді. Порівнявшись зі Столярчуком, невідомий відкрив по ньому вогонь з автомата. Потерпілий намагався врятуватися втечею, але був тяжко поранений у живіт. Його було доставлено до лікарні, де він помер. Установити військовослужбовця не вдалося [5, арк. 43].

За всіма фактами вчинення військовослужбовцями злочинів органами НКВС своєчасно інформувалися відділи контррозвідки «СМЕРШ» та органи військової прокуратури, проте позитивних результатів у плані встановлення винних, ці заходи не дали.

Водночас траплялися випадки, коли органам НКВС хоча й вдавалося встановити військовослужбовців, винних у вчиненні злочинів, однак вони уникали відповідальності, користуючись покровительством командирів військових частин і недостатнім реагуванням з боку «СМЕРШ» та військових прокурорів. 4 вересня 1945 р. близько 21.00 до будинку Семенюк П., що жила на хуторі Бічаль Олександрійського р-ну, на парокінній підводі під'їхали семеро озброєних військовослужбовців. Постукавши у вікно і відрекомендувавшись працівниками Тучинського РВ НКВС, стали вимагати, щоб хазяйка пустила їх до хати. Отримавши відмову, невідомі зірвали двері з петель і увірвалися до будинку. Один із нападників наставив на хазяйку автомат, а інші, зламавши скриню, забрали 10 предметів носильних речей. Після цього вони під загрозою розстрілу наказали Семенюк, щоб вона не виходила з хати, і зникли в напрямку с. Заборонь. На місце події для проведення розслідування прибув старший оперуповноважений Олександрійського РВ НКВС молодший лейтенант міліції Страшко. Ним було встановлено, що речі, які належали Семенюк, злочинці збули жителям

с. Заборонь. Шляхом опитуванням встановлено, що ці речі продавали військовослужбовці місцевого гарнізону. Викрадені речі вилучено і повернуто потерпілій.

Вдалося встановити особу одного з грабіжників. Ним виявився єфрейтор Крюков, військовослужбовець 38-го механізованого полку. Однак заарештувати його та інших співучасників злочину не вдалося, через те що командир частини відмовився їх видати. Матеріали про вчинення цього злочину з вимогою заарештувати винних, було направлено військовому прокурору 13-ої армії. Однак позитивних результатів не отримано [5, арк. 43].

Аналогічні факти мали місце в Острозькому р-ні Рівненської обл., де рядові і сержанти місцевого гарнізону вчинили 4 кваліфіковані крадіжки з помешкань жителів м. Острог із проникненням до приміщень шляхом злому замків. Незважаючи на те, що військовослужбовців, причетних до вчинення злочинів, було впізнано свідками і показано командирі військової частини, він, знехтувавши письмовою вимогою заступника начальника РВ НКВС, категорично відмовився їх видати і навіть назвати їхні прізвища. Після безрезультатних спроб викрити злочинців усі матеріали було направлено військовому прокурору Рівненського гарнізону, однак за цей час військова частина, де проходили службу військовослужбовці, причетні до вчинення злочинів, змінила дислокацію і вибула з Острога. Унаслідок цього злочини залишилися нерозкритими.

Аналогічні факти мали місце не лише на Рівненщині, але й на території інших областей. Про ступінь негативного впливу військовослужбовців Червоної армії на оперативну обстановку в окремих областях УРСР свідчить той факт, що партійними органами Дрогобицької та Житомирської областей приймалися спеціальні рішення з цього питання. Так у постанові засідання бюро Бориславського міськкому КП(б)У від 21 липня 1945 р. «О нарушении революционной законности и совершении краж и грабежах со стороны отдельных военнослужащих, дислоцирующихся в гор. Бориславе» зазначалося, що останнім часом, з прибуттям до Борислава ряду військових частин, у місті почастишали випадки порушення революційної законності, проведення незаконних обшуків, крадіжок і мародерства військовослужбовцями і невідомими особами, одягненими у військову форму.

Із метою профілактичного впливу і недопущення подальшого зростання злочинності і порушень революційної законності бюро міськкому КП(б)У постановило: «Потребовать от всех командиров частей, начальников политотделов, зам. командиров по политчасти и командиров подразделений, дислоцирующихся на территории гор. Борислава о прекращении безобразных проявлений со стороны отдельных лиц военнослужащих, допущение ними беззакония...» Цією ж постановою начальникам відділів НКВС і НКДБ доручалося посилювати заходи з виявлення невідомих осіб, які з'являлися на території міста у військовій формі, і про всі порушення революційної законності і вчинені військовослужбовцями злочини негайно передавати матеріали військовому коменданту міста і військовому прокурору для вжиття необхідних заходів реагування. Крім того, усі секретарі первинних парторганізацій були зобов'язані негайно інформувати міськком КП(б)У, органи НКВС і командирів відповідних частин про відомі їм випадки порушення законності військовослужбовцями, виявленими на їхній ділянці роботи [6, с. 215].

У постанові бюро Житомирського обкому КП(б)У від 6 грудня 1945 р. «Об усилении борьбы с уголовной преступностью и хулиганством в городах Житомире и Новоград-Волинске» зазначалося, що в результаті недбалості з боку місцевих органів і відсутності належного керівництва ними з боку міськкомів КП(б)У в м. Житомир, по місту зареєстровано понад 200 випадків учинення злочинів. Такий же стан справ спостерігався в м. Новоград-Волинському. Відзначалося, що міськкоми КП(б)У

за цими фактами, окрім прийняття до відома зведень, які їм надсилалися, будь-яких заходів не вживали. Як приклад, що характеризував обстановку на території цих міст останнім часом, було наведено наступну подію: «29-го ноября 1945 года в 20 часов в кинотеатре гор. Житомира в пьяном виде пытались проникнуть без билетов ефрейтор воинской части 15979 Костенко И. Н. и красноармеец той же части Рябов А. С, которые были вооружены автоматами. Встретив препятствие со стороны контролера кинотеатра, Костенко и Рябов автоматами сбили с ног контролера, ругаясь они проникли в фойе кинотеатра и подняли дебош. Находившиеся в это время в фойе кинотеатра зам. нач. отдела обл. УНКГБ тов. Цхомелидзе Н. А. и работник НКВД СССР ст. лейтенант Григорчук, а также и другие офицеры Красной Армии, направившись в сторону хулиганивших военнослужащих Костенко и Рябова, с целью предупреждения дебоша, Костенко и Рябов выстрелом из автомата смертельно ранили майора Цхомелидзе, который через час скончался в госпитале, а старшего лейтенанта Григорчука и гражданина Цхомелидзе Е. тяжело ранили» [6, с. 274].

Із викладеного вище можна зробити такі висновки. По-перше, військовослужбовці Червоної армії в 1943-1945 рр. були суттєвим чинником формування криміногенної ситуації на території УРСР. По-друге, більший вплив військовослужбовців на формування криміногенної ситуації спостерігався в областях та населених пунктах, які увійшли до складу Української РСР після 1939 р. По-третє, значну кількість кримінальних проявів було вчинено військовослужбовцями, які брали участь у боях на території країн Західної Європи і прямували до місць дислокації своїх військових частин через територію УРСР. По-четверте, командування військових частин та з'єднань створювало перешкоди у встановленні військовослужбовців, які вчинили злочини, та притягненні їх до відповідальності.

Література

1. Кравченко Ю.Ф. Міліція України. - К.: Генеза, 1999. - 432 с.; іл.
2. Матеріали Державного архіву МВС України: „Докладная записка начальника НКВД по Черниговской области полковника госбезопасности Аксенова „О проделанной работе за время с 7 по 20 сентября 1943 г.“; фонд 3, опис 1, справа № 18 „Докладные записки УНКВД областей“.
3. Матеріали Державного архіву МВС України: „Докладная записка начальника УНКВД по Днепропетровской области подполковника госбезопасности Седова“ від 21 вересня 1943 року № 03; фонд 3, опис 1, справа № 18 „Докладные записки УНКВД областей“, арк. 46-53.
4. Матеріали Архіву УІТ УМВС України в Рівненській області: фонд 1, опис 1, справа № 8 «С квартальной отчетностью по форме № 4, о количестве предупрежденных, зарегистрированных и раскрытых преступлений Органами милиции Ровенской области. Начато 1 января 1944 года. Закончено 31 декабря 1944 года.»
5. Матеріали Архіву УІТ УМВС України в Рівненській області: фонд 1, опис 1, справа № 8 «С квартальной отчетностью по форме № 4, о количестве предупрежденных, зарегистрированных и раскрытых преступлений Органами милиции Ровенской области. Начато 1 января 1945 года. Закончено 31 декабря 1945 года.»
6. Михайленко П.П., Кондратьев Я.Ю. Історія міліції України у документах і матеріалах: У 3-х т. - К.: Генеза, 1997. - Т. 2: 1926-1945. - 1999. - 412 с.

*Терещенко Ю. В.,
перший заступник начальника
Департаменту документально-забезпечення
та режиму МВС України
Надійшла до редакції: 10.01.2017*
**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЙ ЧАСОПИС**